

Inventariserend Veldonderzoek d.m.v. proefsleuven

**Connexion Remiseterrein
Leidsevaart, Haarlem**

B&G rapport 1254

Colofon

Projectnummer 24881110
Auteurs Drs. B.A. Corver, L.P. Ouwerkerk BA
Redactie Drs. S. Moerman
Versie 1.1
Status definitief

Autorisatie

Mevr. drs. M.C. Houkes	Senior Archeoloog	22-08-2013	
------------------------	-------------------	------------	--

Goedkeuring

Mevr. drs. A. van Zalinge	Gemeente Haarlem		
---------------------------	------------------	--	--

Opdrachtgever VOF De Remise Haarlem
Dhr. P. Bruinhard
Postbus 2008
2002 CA HAARLEM

© IDDS Archeologie
Noordwijk, augustus 2013
ISSN 1879-3711

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

SAMENVATTING:

In opdracht van VOF De Remise Haarlem heeft IDDS Archeologie van 4 tot en met 6 juni 2011 een Inventariserend Veldonderzoek door middel van proefsleuven uitgevoerd in verband met de geplande (her)ontwikkeling van het plangebied aan de Leidsevaart 348-396 in Haarlem.

Uit het vooronderzoek kwam naar voren dat het plangebied tot ongeveer 3200 voor Chr. zee was en tussen ongeveer 3200 en 2100 voor Chr. een lagune. Rond ongeveer 2100 voor Chr. raakte de lagune afgesloten van de zee en vormde zich een pakket veen. De verwachting was dat tussen het veen en het zand en in de top van het veen archeologische sporen aangetroffen konden worden. Tevens zou er een kans zijn om op een hoger niveau sporen en resten uit de Nieuwe tijd tegen te komen.

Er zijn drie proefsleuven aangelegd. Op het diepe (zand)niveau onder het veen zijn geen sporen aangetroffen. Vermoedelijk is dit niveau te onaantrekkelijk geweest voor gebruik of bewoning.

Vermoedelijk is het veengebied in de (Late-)Middeleeuwen of in de Nieuwe tijd A ontgonnen. Een akkerlaag uit deze periode is aangetroffen in werkput 2. Een sloot in werkput 1 heeft een gelijke oriëntatie aan perceelsgrenzen op kaarten uit de 19^e en 20^e eeuw en betreft vermoedelijk in origine een ontginningsloot, omdat de sloot insnijdt vanaf het veraarde veen en niet vanaf het ophoogpakket. Een vroege datering van de sloot is 16^e-eeuws. Een enkele scherf kan uit de 15^e eeuw dateren.

In de zuidelijke en oostelijke werkputten zijn resten van de voormalige tramremise aangetroffen. Het gaat voornamelijk om fundamenteën als bakstenen en betonnen poeren. Werkput 3 is behoorlijk verstoord en vervuild. De vondsten dateren voornamelijk uit de 17^e en 18^e eeuw. Het gaat met name om resten van kleipijpen en roodbakkerd aardewerk (grape, kom, schaal, bakpan).

Op basis van de resultaten wordt geen archeologisch vervolgonderzoek aanbevolen.

INHOUDSOPGAVE:

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN HET PLANGEBIED.....	4
1. INLEIDING	5
1.1. Onderzoekskader.....	5
1.2. Doel- en vraagstellingen van het onderzoek	5
1.3. Ligging van het plangebied	5
2. VOORONDERZOEK.....	7
3. WERKWIJZE	12
4. RESULTATEN VAN HET VELDWERK.....	13
4.1. Fysische geografie.....	13
4.2. Sporen.....	17
4.3. Vondsten	19
5. WAARDERING	22
6. CONCLUSIE	24
6.1. Beantwoording van de onderzoeksvragen	24
7. AANBEVELINGEN	26
7.1. Punt van Aandacht.....	26
LITERATUUR EN KAARTEN.....	27
LIJST VAN AFKORTINGEN EN BEGRIPPEN	28
BIJLAGEN	
1. Topografische kaart	
2. Overzichtskaart	
3. Allesporenkaart	
4. Determinatielijsten vondsten	
5. Sporenlijst	
6. Bouwplan	
7. Boorprofielen	
8. Periodentabel	

Administratieve gegevens van het plangebied

<i>Toponiem</i>	Leidsevaart
<i>Onderzoeksmeldingsnummer</i>	47398
<i>Gemeentelijke projectcode</i>	LEIV.0.2011
<i>Plaats</i>	Haarlem
<i>Gemeente</i>	Haarlem
<i>Kadastrale aanduiding</i>	Haarlem S 1479, 2578, 2600, 2753, 2757, 2758
<i>Provincie</i>	Noord-Holland
<i>Coördinaten</i> <i>Hoekpunten</i>	102430/487165 (centrum) 102420/487305 (noordwest) 102360/487030 (zuidwest) 102440/487028 (zuidoost) 102525/487160 (oost) 102520/487290 (noordoost)
<i>Oppervlakte plangebied</i>	3,3 ha
<i>Onderzoekskader</i>	Bouwvergunning
<i>Opdrachtgever</i>	VOF De Remise Haarlem Contactpersoon: dhr. P. Bruinhard Postbus 2008 2002 CA Haarlem Tel: 088-7700000
<i>Uitvoerder</i>	IDDS Archeologie Contactpersoon: dhr. B.A. Corver Postbus 126 2200 AC Noordwijk (ZH) Tel: 071-4028586 E-mail: bcorver@idders.nl
<i>Bevoegde overheid</i>	Gemeente Haarlem Bureau Archeologie Contactpersoon: mevr. drs. A. van Zalinge Postbus 511 2003 PB Haarlem Tel: 023-5313135
<i>Beheer en plaats van documentatie</i>	Gemeentelijk Archeologische Depot Haarlem
<i>Uitvoeringsperiode onderzoek</i>	4 tot en met 6 juni 2011

1. Inleiding

1.1. Onderzoekskader

In opdracht van VOF De Remise Haarlem heeft archeologisch onderzoeksbureau IDDS Archeologie van 4 tot en met 6 juni 2011 een Inventariserend Veldonderzoek door middel van proefsleuven uitgevoerd aan de Leidsevaart 348-396 in Haarlem. De aanleiding voor dit onderzoek is de geplande sloop van het bedrijventerrein en de bouw van woningen en een supermarkt. In totaal zullen er tientallen woningen worden gebouwd en zal een parkeergarage worden aangelegd (Bijlage 6). Hierbij zal de bodem door graafwerkzaamheden worden verstoord tot een diepte van maximaal 3,0 m beneden maaiveld, waardoor een kans aanwezig is dat eventueel aanwezige archeologische waarden verstoord dan wel vernietigd zullen worden. Een bureau- en booronderzoek heeft uitgewezen dat mogelijk archeologische resten aanwezig kunnen zijn vanaf het Midden-Neolithicum tot aan de Nieuwe tijd (Wilbers 2009).

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 3.2 (KNA; Centraal College van Deskundigen 2010) en conform het Programma van Eisen (PvE) dat voor dit onderzoek is opgesteld door Becker & Van de Graaf bv (Houkes 2011). Tevens is gewerkt conform de Haarlemse richtlijnen voor archeologisch onderzoek.¹ Het veldwerk is uitgevoerd door B.A. Corver (sr. archeoloog en projectleider) en L. Ouwerkerk (junior archeoloog).

Deze rapportage bevat de resultaten van het onderzoek.

1.2. Doel- en vraagstellingen van het onderzoek

Het doel van het proefsleuvenonderzoek is het controleren van de archeologische verwachting en het vaststellen van de aanwezigheid, omvang, datering, conservering en waarde van archeologische vindplaatsen. Uit het onderzoek zal moeten blijken of eventuele aangetroffen archeologische sporen en/of vondsten in potentie behoudenswaardig zijn.

Om de doelstelling te realiseren dient op de volgende onderzoeksvragen een antwoord te worden gegeven:

- Is in de gemarkeerde gebieden een intacte veenlaag/akkerlaag aanwezig?
- Hoe is de bodemopbouw ter plaatse?
- Zijn in en onder het veen sporen of vondsten aanwezig die duiden op prehistorische bewoning?
- Zijn op het veen sporen van jongere bewoning of grondbewerking aanwezig?
- Zijn sporen van middeleeuwse en nieuwetijdse bewoning aanwezig binnen het onderzoeksgebied?
- Wat is de aard, omvang, datering en het verloop van aanwezige archeologische sporen en sporenclusters?
- Hoe is de conservering van vondsten en grondsporen?
- Wat is de datering van de archeologische vondsten en tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren zij?
- Zijn er binnen eventueel aanwezige bebouwingsresten faseringen te herkennen?
- Wat kan gezegd worden over de materiële cultuur in de verschillende gebruikperiodes?
- Zijn in het onderzoeksgebied behoudenswaardige vindplaatsen aanwezig?
- Wordt op basis van de resultaten van het onderzoek een bijstelling geadviseerd voor de verwachting in het plangebied en de directe omgeving?

1.3. Ligging van het plangebied

De ligging van het onderzochte gebied, oftewel het plangebied, is weergegeven in bijlage 1. Het plangebied ligt in het zuidwesten van Haarlem aan de Leidsevaart 348-396 en betreft de locatie van

¹ (<http://www.haarlem.nl/haarlem-a-z/archeologie/wet-en-regelgeving/?L=0>).

de voormalige tramremise, later het NZH- en Connexxionterrein.² Het westen van het plangebied wordt begrensd door panden aan de Stephensonstraat (waaronder Vomar supermarkt), het zuiden door erven van de Edisonstraat en huizen van de Teslastraat, het noorden door de Boogstraat, Geweerstraat en Kogelstraat. Het oosten wordt begrensd door de Leidsevaart. De exacte ligging en contouren van het plangebied zijn nader weergegeven in bijlage 1 en 2. Ten tijde van het veldonderzoek was het plangebied in gebruik als parkeerplaats, opslagruimte en bedrijventerrein (Figuur 1).

Figuur 1: Het plangebied voorafgaand aan het veldwerk. Noorddeel aan de Leidsevaart gelegen (boven). Voormalig NZH-gebouw naar het westen gezien (onder).

² Noord-Zuid-Hollandsche Vervoer Maatschappij.

2. Vooronderzoek

In mei 2008 is reeds een bureauonderzoek en booronderzoek uitgevoerd in verband met de geplande herontwikkeling van het plangebied aan de Leidsevaart (Wilbers 2009).

Uit het vooronderzoek is de volgende geomorfologische informatie naar voren gekomen.

Op sommige plaatsen werden de strandwallen langs de Nederlandse kust onderbroken door estuaria. Een dergelijk estuarium lag tussen circa 6000 en 2000 jaar geleden ten noorden van Haarlem, het zogenaamde Oer-IJ. Rond de monding van een dergelijk estuarium ontstonden in het verlengde van de strandwallen zogenaamde "spitsen". Een spits is een langgerekte zandbank die met de zeestromingen mee in de monding van het estuarium groeit. Achter een spits ligt meestal geen strandvlakte maar een lagune die bij hoge waterstanden in het estuarium overstromd. Waarschijnlijk zijn alle strandwallen rondom Haarlem (waaronder ook die van Spaarnwoude) ontstaan als spits (van der Valk 1996, fig. 33). De gebieden tussen de spitsen bestonden uit lagunes met zand- en modderbanken die regelmatig overstromden. Op de geomorfologische kaart van Nederland staat het plangebied afgebeeld als bebouwd en daarom ongekarteerd gebied. Uit andere bronnen zoals de IKAW en kaartmateriaal van Van der Valk (1996) blijkt echter dat het plangebied waarschijnlijk tussen twee strandwallen/spitsen ligt. Circa 300 m ten oosten ligt de strandwal/spits van Haarlem die is ontstaan tussen ongeveer 3700 en 3600 voor Chr. (van der Valk 1996). Circa 750 m ten westen ligt de strandwal/spits van Bloemendaal die is ontstaan ongeveer tussen 3200 en 2900 voor Chr. (van der Valk 1996). In het lager gelegen deel tussen de strandwallen/spitsen is op de laguniare afzettingen vanaf ongeveer 2100 voor Chr. veen gegroeid. Omdat veen alleen kan ontstaan onder invloed van zoetwater betekent dit dat voorafgaand aan die periode dit lager gelegen gebied afgesloten is geraakt van de invloed van de zee.

Dit veen werd waarschijnlijk in de Late Middeleeuwen ontgonnen en is in ieder geval in de 17^e tot en met de 19^e eeuw in gebruik genomen, waarschijnlijk als weiland.

Vanaf 1899 werd het terrein bebouwd ten behoeve van de tramremise.

De bebouwing van het plangebied vanaf het eind van de 19^e eeuw is op verschillende topografische kaarten waar te nemen. In figuur 7 staat beschreven wat de veranderingen door de tijd zijn. Foto's uit de 20^e eeuw staan hieronder (Figuur 2-6).

Figuur 2 (vorige pag.): Remiseterrein in de jaren '50 van de 20^e eeuw (luchtfoto). Op de voorgrond is de Leidsevaart te zien (bron onbekend).

Figuur 3: Vorige pagina (boven): Leidsevaart in 1916, gezien naar het noorden, bron: <http://blogimages.seniorennet.be/blauwetram/849-8756b1cd9a1fa29f372afd3df8491e86>. Links is het remise terrein.

Figuur 4: Vorige pagina (onder): Ten noorden van het remisegebouw gelegen bedrijfshallen in de jaren '50. Bron: NZH Museum

Figuur 5 en Figuur 6: onder: Remisegebouw naar het westen gezien in de jaren '50. Bron resp. Historisch Archief OV Musea en <http://picasaweb.google.com/janvanharten/Metallurgique>.

1877
Plangebied met slechts één bebouwd perceel.
Noord-zuid slootverkaveling

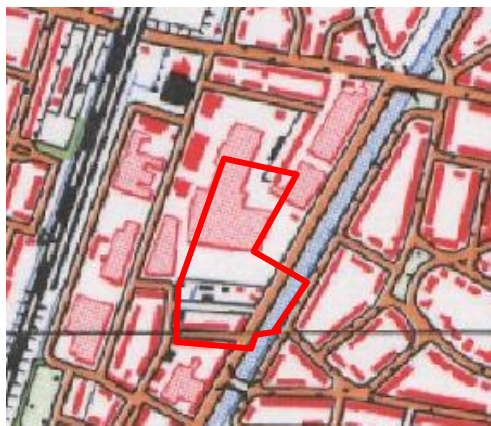
1905
De eerste gebouwen zichtbaar.

1926
In het zuiden is het remisegebouw
afgebeeld.

1951
Een grotere oppervlakte wordt ingericht.

1969
Over het gehele terrein staan losse
gebouwen afgebeeld.

1993
Gebouwen zijn samengevoegd

*Figuur 7: Uitsnedes van militaire en topografische kaarten van het plangebied (1877-1993).
Vlnr: topografische militaire kaart, kaartnr. 346, 1877, 1905, 1926. Topografische kaart,
kaartnr. 25C, 1951, 1969 en 1993.*

Het plangebied kent twee mogelijke archeologische niveaus; één tussen de lagunaire afzettingen en het veen en één aan de top van het veen. Vanwege de zeer natte situatie van een lagune en een gebied waarin veen kan ontstaan, is de kans op archeologische resten op het diepe niveau zeer klein. In de top van het veen is de kans op archeologische resten veel groter, alhoewel deze resten voornamelijk zullen bestaan uit sporen gerelateerd aan landbouwactiviteiten zoals sloten, kuilen en akkerlagen. Het eerste archeologische niveau dateert ongeveer uit het Midden-Neolithicum tot de Bronstijd, terwijl het tweede niveau resten kan bevatten uit de periode Bronstijd tot en met de Nieuwe tijd met de meeste kans op resten uit de Middeleeuwen en de Nieuwe tijd.

Het booronderzoek heeft echter vastgesteld dat beide archeologische niveaus in grote delen van het plangebied verstoord zijn geraakt door bouw-, graaf- en saneringswerkzaamheden uit de 20^e eeuw. Zo is in ieder geval bekend dat ten behoeve van de bouw een dikke laag ophoogzand werd aangebracht en later door diepe ontgravingen de kern van het plangebied tot in de veen- en lagunaire zandlagen werd verstoord. Met name langs de randen van het plangebied worden nog zones verwacht waar onder een laag van 1,0 tot 2,0 m ophoogzand het oorspronkelijke ontgonnen veenlandschap nog aanwezig is. Om de verwachting ten aanzien van de vroegere periodes nader te toetsen en om eventuele ontginningssporen nader in kaart te kunnen brengen, is besloten in het gebied een proefsleuvenonderzoek uit te voeren.

3. Werkwijze

Vanwege de aanwezigheid van enkele verontreinigingscontouren en het vermoeden dat met name de randzones nog een intacte bodemopbouw zouden laten zien, waren de mogelijkheden voor de locatie van de proefsleuven beperkt. Conform het Programma van Eisen (PvE) zijn in het plangebied drie proefsleuven aangelegd. Proefsleuf 1 is gelegen in het noordwesten, proefsleuf 2 in het oostelijke deel en proefsleuf 3 in het zuidelijke deel van het plangebied. In verband met de ernstige bodemverontreiniging is het veldwerk uitgevoerd onder saneringscondities en onder toezicht van een milieukundig begeleider van IDDS Milieu.

In verband met op het terrein aanwezige obstakels, zoals hekwerken en zeecontainers, en vanwege het in gebruik zijn van het plangebied door diverse bedrijven en bezoekers hiervan, konden sleuven 2 en 3 niet exact aangelegd worden zoals in het PvE omschreven stond. De omvang/locatie is aangepast. Hieromtrent is een akkoord afgegeven door mev. A.C. van Zalinge Bureau Archeologie. Proefsleuf 2 is iets naar het westen verplaatst en is minder lang dan oorspronkelijk het plan was. Op de oorspronkelijke locaties stonden een hek, circa tien brievenbussen, een slagboom en diverse bosschages. Hiermee en met de vervuiling in de directe omgeving rekening houdende, kon de sleuf alleen op de parkeerplaats van de fysiotherapiepraktijk aangelegd worden.

Proefsleuf 3 in het zuiden was oorspronkelijk gepland op de locatie van een fors hek. Het hek omheint een terrein dat gebruikt wordt voor de tijdelijke opslag van auto's en zeecontainers. De proefsleuf kon alleen naar het westen verplaatst worden met een maximale lengte van 20 meter in verband met de aanwezige containers. De waarneming van olie in het oosten van het profiel beperkte de documentatie. Vanwege de genoemde obstakels kon in totaal circa 180 m² worden onderzocht.

Het opgravingsvlak is aangelegd door een graafmachine met een dichte, rechte bak. In verband met de aanzienlijke diepte, meer dan 2 m -mv, zijn de sleuven getrapt aangelegd. Waar nodig en mogelijk zijn drie vlakken aangelegd. Eén vlak is aangelegd in de bovengrond op ca. 1 m -mv (2,15 m –NAP) om sporen en vondsten uit de Nieuwe tijd op te sporen (met name van de remise). In de top van het veen, op circa 1,5 m –mv (2,65 m –NAP), is een vlak aangelegd om eventuele ontginningssporen in kaart te brengen. Tot slot is in de zandige ondergrond onder het veen, op circa 2,55 m -mv, een vlak aangelegd in verband met eventuele prehistorische sporen. In iedere werkput zijn aan de uiteinden twee boringen gezet tot ca. 3 m -mv (4,15 m –NAP) om de diepte van de lagunaire afzettingen te bepalen.

De vlakken en de stort zijn met een metaaldetector onderzocht. Vondsten zijn verzameld bij het aanleggen van het vlak en bij het schaven en couperen van sporen. Vondsten die niet aan een spoor konden worden toegewezen, zijn in vakken van 4 x 4 meter verzameld. Stortvondsten zijn per werkput verzameld en onder één vondstnummer per werkput geregistreerd.

Werkput 3 leverde enkele beperkingen op. Vanwege de vervuiling en de obstakels in de werkput was het niet mogelijk om op een dieper niveau een vlak aan te leggen. In het vlak zijn roodbakkende geglazuurde aardewerkscherven waargenomen. Deze zijn niet verzameld. Tevens zijn op dit niveau sporen aangetroffen, die verband houden met de voormalige tramremise (zie verder paragraaf 4.2). Aan de hand van de aanwezige sporen (betonnen en bakstenen poeren, zie paragraaf 4.2) mag verondersteld worden dat dit ook op een dieper niveau heeft geleid tot verstoringen.

Het vlak alsmede alle sporen, structuren en profielen zijn beschreven en gefotografeerd. Werkputten 1 en 3 zijn met de robotic Total Station ingemeten. Werkput 2 is analoog vastgelegd met schaal 1:50. Hiertoe zijn de vaste meetpunten met GPS ingemeten. Van ieder spoor en ieder vak van 4 x 4 meter is een hoogtemaat genomen.

Ook van het maaiveld zijn meerdere hoogtes gemeten. De vlaktekening is in ArcGis uitgewerkt in een allesporenkaart (zie bijlage 3).

4. Resultaten van het veldwerk

In dit hoofdstuk worden de resultaten vermeld van het proefsleuvenonderzoek. Als eerste wordt er dieper ingegaan op de fysische geografie en vervolgens op de archeologie, ofwel de sporen en vondsten.

4.1. Fysische geografie

4.1.1. Beschrijving van de profielen

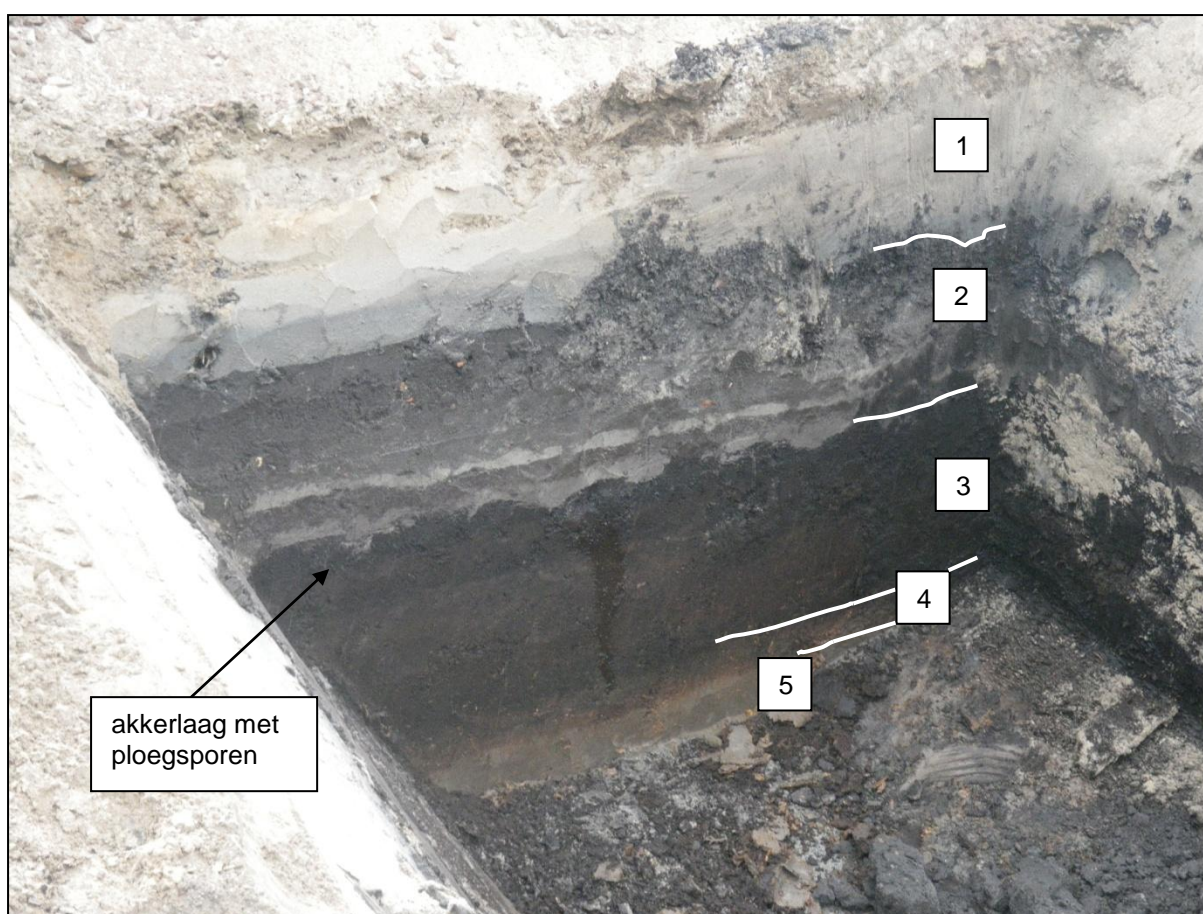
In deze paragraaf wordt de bodemopbouw besproken. Doordat de bodemopbouw lokaal iets verschilt wordt deze per werkput nader toegelicht. De locatie van de profielen en de boringen zijn te zien in bijlage 3 en 7.

De profielen in werkput 1 laten een gelijke bodemopbouw zien. De top bestaat uit een laag lichtgeel straatzand van circa 50 cm (laag 1, Zs1). Hieronder bevindt zich een verrommeld en verontreinigd grijs zandpakket met baksteenpuin en cementresten. Deze laag heeft eveneens een dikte van circa 50 cm (laag 2, Zs1h1). De laag hieronder bestaat uit een verrommelde veenlaag met baksteen- en glasresten. Op dit niveau, op 1,10 m -mv, is het eerste vlak aangelegd en is een greppel aangetroffen (zie verder paragraaf 4.2). De lagen hieronder bestaan respectievelijk uit veraard (laag 3) en onveraard veen (laag 4). Hieronder, door twee boringen vastgesteld, bevindt zich op 2,30 m -mv een bruine en lichtgrijze kleilaag van circa 5 cm dik met houtresten, die geleidelijk overgaat naar grijs, matig fijn zand met schelpresten. Middels een boring is de dikte van de zandlaag vastgesteld op minimaal 85 cm diep (laag 5).

Figuur 8: Oostprofiel van werkput 1.

De bodemopbouw van werkput 2 kan het beste aan de hand van het profiel aan de zuidzijde van deze werkput beschreven worden. Het profiel is tot circa 2,20 m diep aangelegd. Onder een lichtgrijze laag ophoogzand (Zs1, laag 1) zijn diverse egalisatielagen aanwezig met een gezamenlijke dikte van 50 cm (Zs2, laag 2). Deze zijn aangebracht na de sluiting van de remise en vóór de huidige ingebruikname van het terrein. De laagjes betreffen geen (geërodeerde) overspoelingslaagjes. In dat geval zou het om heel fijn en zelfs kleiig zand gaan. Halverwege deze lagen is een vlak aangelegd in verband met het aantreffen van een bakstenen poer en andere sporen (zie paragraaf 4.2). Onder de egalisatielagen is een opvallende overgang naar de onderliggende veraarde veenlaag zichtbaar. Te zien is dat de top van het veen (op 1,50 m - mv (1,17 m -NAP)) een regelmatig en golvend karakter vertoont. De top heeft langere tijd aan de oppervlakte gelegen en is bewerkt door ploegen of andere agrarische activiteiten. Op dit niveau zijn geen andere sporen aangetroffen. Het 50 cm dikke onveraard rietveen dat hieronder ligt bevat tamelijk veel hout (els en/of es, laag 3). Onder het veen bevindt zich, met een geleidelijke overgang, een kleilaag met houtresten, die bovenin nog lichtbruin van kleur is, maar onderin grijs (Ks2, laag 4). Het onderliggende zand is matig grof, bevat schelpresten en is grijs van kleur (Zs1, laag 5).

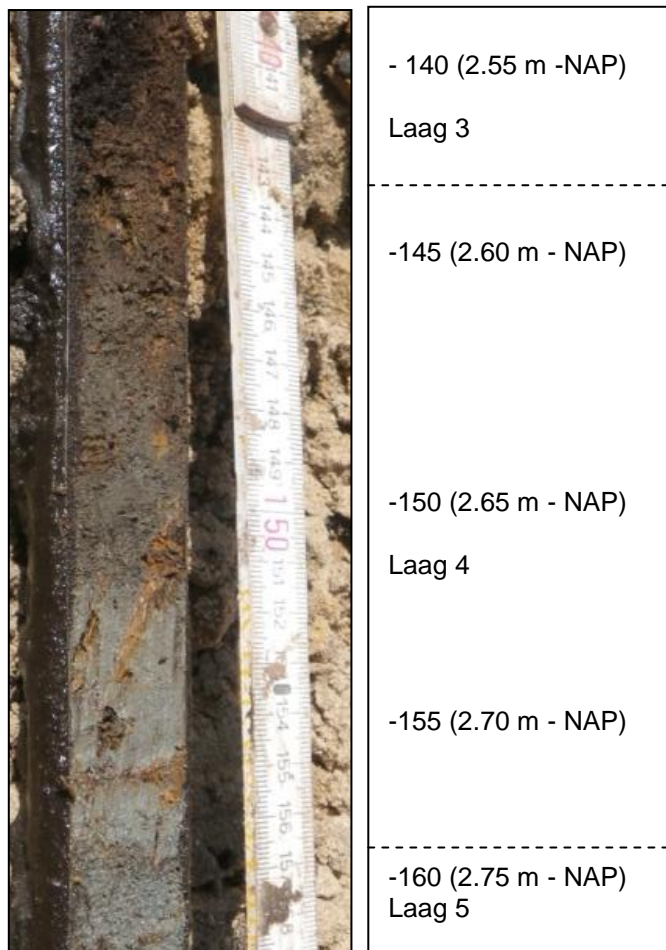

Figuur 9: Zuidprofiel werkput 2.

De top van het profiel in werkput 3 bestaat eveneens uit een pakket lichtgeel ophoogzand. Hieronder bevinden zich veel verstoringen, onder meer drie rioolbuizen en een elektriciteitskabel, en veel verontreiniging (olie). Het beoogde tweede vlak, op ca. 1,00 m -mv (2,15m -NAP), bestaat uit een overwegend donkere, venige laag met een zeer verrommeld karakter. Het veen is erg donker van kleur, veraard en omgewerkt.

Tevens is vastgesteld dat het noordoostelijke deel gesaneerd moet zijn geweest. Tot grote diepte, circa 1,5 m -mv (2,65 m -NAP), is lichtgeel opvulzand aangetroffen. Het is wel mogelijk geweest om twee grondboringen te zetten vanaf het vlak. De resultaten hiervan laten ongeveer een gelijk beeld zien als werkput 1 (Figuur 10 en 10). De top bestaat uit veraard en verrommeld veen, hieronder

bevindt zich een zeer klein deel onveraard veen en een grijze zandlaag met houtresten. In de top van het zand is een kleilaag aanwezig van 5 cm dik, eveneens met houtresten. De eerste 10 cm van het zand onder de kleilaag bevat geen grote schelpresten. Daarna zijn er wel grote schelpfragmenten aanwezig.

Figuur 10: Detail van een boring in werkput 3. Zichtbaar is de overgang van veen naar klei en onderin zand. De verdeling is in cm - vlakniveau en NAP.

4.1.2. Interpretatie en landschap

De zandige ondergrond in het plangebied betreft mariene zanden die vóór 3600 voor Chr. afgezet zijn. Het zand heeft een matig grove textuur met zeeschelpen en maakt onderdeel uit van een mariene lagune tussen twee strandwallen, die onder invloed van water stond tot circa 2100 voor Chr. De aanwezigheid van een dun laagje klei duidt op eb- en vloedcycli op de laaggelegen schorren en slikken in de lagune. Hierna raakte de lagune afgesloten door de strandwallen en ontstond een rustiger klimaat waarin het grondwater steeg. Hierdoor is het veen, riet- en bosveen, ontstaan in het plangebied. Wanneer het veen ontgonnen is, is onduidelijk. Het meest waarschijnlijk is dit in de Late-Middeleeuwen gebeurd. In de perioden hiervoor was het terrein erg vochtig en zijn waarschijnlijk makkelijker te ontginnen gebieden opgezocht. Echter, een ontginning in een eerdere periode kan niet uitgesloten worden.

De ontginning van het gebied is vastgesteld doordat in alle proefsleuven sprake is van een veraarde veentop. In werkput 1 is een (ontginnings)sloot aangetroffen en in werkput 2 zijn sporen van agrarische activiteiten aangetroffen (ploegsporen).

4.2. Sporen

Op het diepste niveau, vlak 3, zijn geen sporen of vondsten aangetroffen. Met uitzondering van werkput 2 bestaat het vlak uit natuurlijk zand met schelpresten. In werkput 2 was op dit niveau sprake van vervuiling en modern bouwzand.

In onderstaande tekst wordt ingegaan op de archeologische sporen. Deze worden in chronologische volgorde behandeld. Als eerste wordt er ingegaan op ontginnings- en agrarische resten. Vervolgens worden de sporen behandeld die verband houden met het remiseterrein. Een overzicht van de sporen is te vinden in bijlage 5.

4.2.1. Ontginning

In werkput 1 is op vlak 1 in het westen een sloot aangetroffen (spoor 1). De sloot heeft een noordnoordoost-zuidzuidwest oriëntatie, gelijk aan de percelering die te zien is op de oude topografische kaarten (bijvoorbeeld die van 1877, Hfst. 2). De sloot is dwars door de proefsleuf gesitueerd. Op basis van oude kaarten mag verondersteld worden dat de sloot nog tientallen meters in zuidelijke richting verder gaat. De breedte kon niet worden vastgesteld, omdat de sloot aan de uiterste westzijde van de werkput gelegen is en deze niet westelijker aangelegd kon worden. De breedte is minimaal 1,50 m. De vulling bestaat uit donkergrijze zandige klei met schelpfragmenten, hout en aardewerk. De sloot heeft een komvormige doorsnee met een resterende diepte van één meter. Het spoor snijdt pas vanaf het veraarde veen in en dateert zodoende van voor de ingebruikname van het terrein voor de aanleg van een tramremise in 1899. De top van de gedempte sloot is verstoord.

Figuur 11: De sloot (S1) in het profiel van werkput 1. De rode lijn geeft de begrenzing aan.

In werkput 2 is in vlak 1 een akkerlaag aangetroffen (Figuur 9). De top is geploegd. Uit de laag zijn geen vondsten afkomstig.

Beide bovengenoemde elementen hebben met terreingebruik en -inrichting te maken. De vondsten uit de sloot dateren globaal in de 16^e - 19^e eeuw, enkele vondsten dateren in de 15^e eeuw. Dit betreft dan de datering voor de watervoerende sloot. De sloot heeft lange tijd open gelegen. Mogelijk dateert de ploeglaag ook uit deze periode. Het kan zijn dat het terrein als akker tot in de 19^e eeuw in gebruik is geweest. Op de kadastrale minuutkaart van de eerste helft van de 19^e eeuw staat het terrein aangegeven als weiland (Wilbers 2009).

4.2.2. Remise

In werkput 2, vlak 1 en werkput 3 vlak 1, 2 en 3 zijn sporen teruggevonden die verband houden met de voormalige tramremise (Figuur 12, Figuur 13). Het gaat om bakstenen poeren (spoor 4, 6), betonnen poeren (spoor 7), houten palen (spoor 3, 9), uitbraaksleuven en een oude stroomleiding (ongenummerd). Aangezien het gaat om sporen uit de late 19^e en 20^e eeuw.

Figuur 12: Oude sleuven en sporen die verband houden met de voormalige remise in werkput 2.

Figuur 13 en 14: Onderste baksteenlaag (S8) van een poer of basement, werkput 2 (links) en poer en paal (S3 en S4) in werkput 3 (rechts).

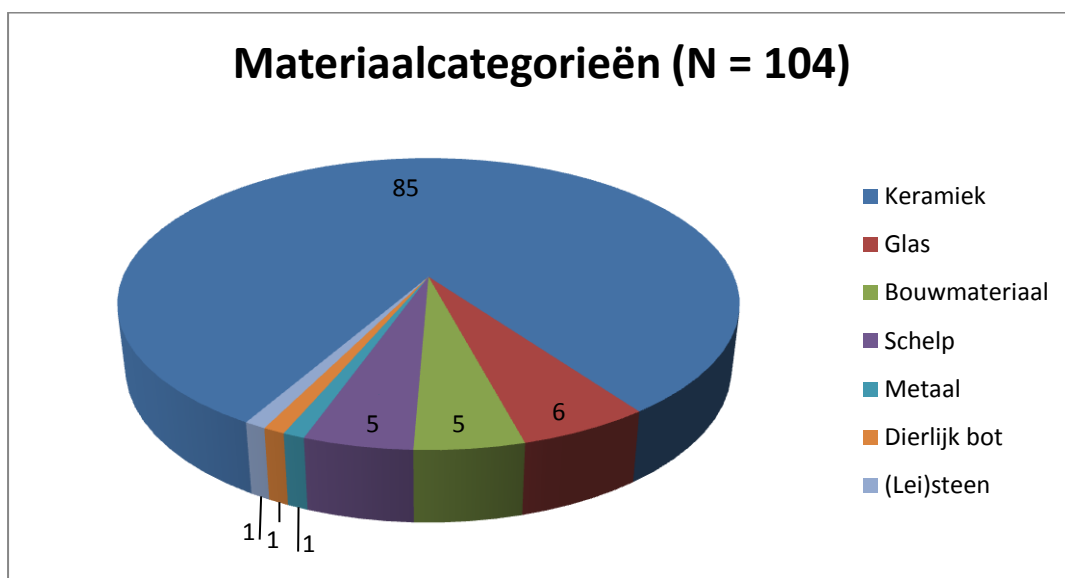
In werkput 2 is een bakstenen poer (spoor 8) aangetroffen (van 45 x 45 cm met oranje bakstenen (20,5x10x6 cm). De poer bestaat uit drie (resterende) baksteenlagen zonder cement. Twee poeren met cement zijn aangetroffen in werkput 3 (spoor 4 en 6). Deze zijn 70 x 60 cm en bestaat uit bakstenen van 20x9x5cm. Tevens is hier een betonnen poer aangetroffen (spoor 7). Zowel in werkput 2 als 3 is een houten paal aangetroffen, die verband moeten houden met de remise (spoor 3 en 9). De houtsoort kon niet gedetermineerd worden. In het noorden van werkput 2 zijn diverse

uitbraaksleuven aangetroffen met een zeer gevlekte vulling. Op één plek is hier een oude stroomleiding aangetroffen, die verband moet houden met de tramleidingen. De stroomleiding bevindt zich in een houten schacht. Hierin bevinden zich twee loden leidingen, ingekapseld in teer. De binnenkant van de loden leidingen bestaat uit een koperdraadje. Navraag bij twee NZH-werkgroepen van de Tramweg-Stichting heeft geen resultaat opgeleverd omtrent de functie van de leiding. Vermoedelijk gaat het om een signaleringsleiding.

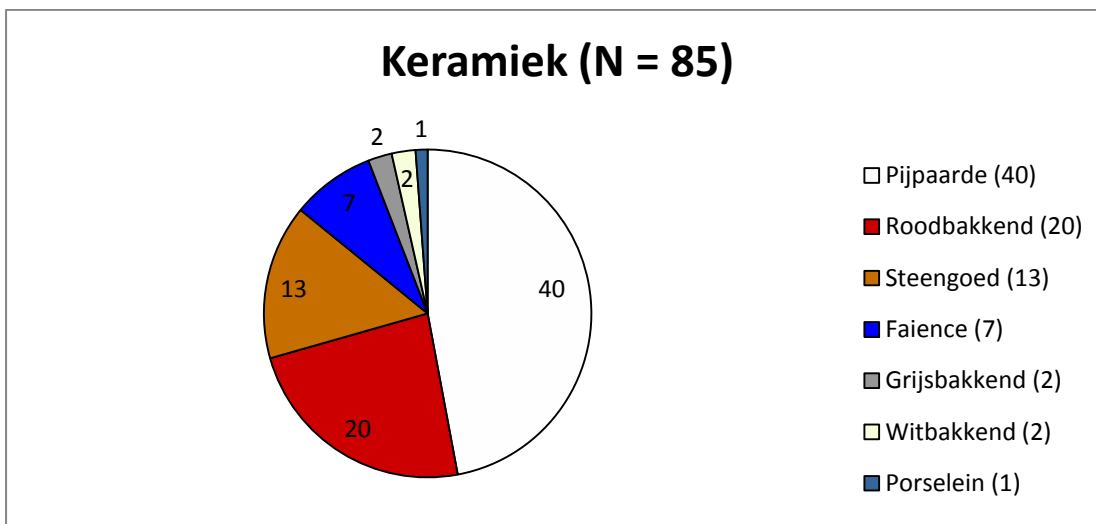
4.3. Vondsten

In totaal zijn 104 vondsten gedaan. Deze zijn geregistreerd onder acht vondstnummers. Voor een overzicht van de vondsten wordt verwezen naar bijlage 4. Op één vondst na (vondstnr. 8 uit werkput 3) komen alle vondsten uit werkput 1. In werkput 3 zijn wel meer vondsten waargenomen, maar niet verzameld in verband met de verontreiniging op deze locatie. Het gaat in dit geval om roodbakkerend geglazuurd aardewerk en dierlijke botfragmenten. In werkput 2 is een baksteen verzameld, die afkomstig is van een poer uit de 19^e/20^e eeuw. Het hoge aantal vondsten in werkput 1 komt doordat veel vondsten aangetroffen zijn in de beschreven sloot (spoor 1). Vondstmateriaal uit de 20^e eeuw dateert het dempen van de sloot.

De aangetroffen vondstcategorieën zijn: keramiek, glas, keramische bouwmaterialen, schelp, metaal, dierlijk bot en steen. Verreweg het meest betreft keramiek (circa 82%).

Figuur 15: Verdeling van het vondstmateriaal op basis van aantal fragmenten.

Figuur 16: Verdeling van de keramik op basis van aantal fragmenten.

De grootste hoeveelheid keramik betreft pijpaarde, gevolgd door roodbakkend aardewerk. Haarlem was in de Gouden Eeuw een productiecentrum voor kleipijpen. Binnen de kleipijp assemblage kan in ieder geval één fragment worden toegekend aan Haarlemse productie op basis van het Haarlems stadswapen als zijmerk (vnr. 5). Een deel van de kleipijpen is verweerd, zodat meer fragmenten niet met zekerheid als Haarlems kunnen worden bestempeld. In mindere mate zijn steengoed en faience aanwezig. Een aangetroffen object van faience is te zien in figuur 17 en 18. Roodbakkend aardewerk kan beschouwd worden als standaard keukenvaat in de 17^e tot 19^e eeuw. Het wordt ook wel volksaardewerk genoemd. Het is dan ook niet vreemd dat deze twee materiaalcategorieën het meest teruggevonden worden. Herleide potvormen zijn grape, bakpan, schaal kom en pot.

Het steengoed dateert vooral uit de 16^e tot 18^e eeuw. Het gaat om drink- en tafelwaar bestaande uit flessen en kannen.

Figuur 17: Bruine stopfles en tandpastadoosje uit gedempte sloot, werkput 1 (vondstnummer 2).

Figuur 18: Bovenzijde tandpastadoosje uit circa 1830.

De vondsten van glas zijn tamelijk beperkt. Het gaat om resten van flessen. Een complete fles is afgebeeld in figuur 17.

Uit de sloot zijn twee complete objecten afkomstig. Het gaat om een tandpastadoosje van faïence (midden 19^e eeuw) en een apothekersfles (stopfles) uit de vroege 20^e eeuw (Figuur 17,

Figuur 18).

Qua datering kan vermeld worden dat de vondsten op vlak 1 dateren in de 18^e tot 20^e eeuw. Ter hoogte van vlak 2 dateren de vondsten in de 16^e en 17^e eeuw. Een enkele vroege datering is mogelijk 15^e-eeuws (zie bijlage 4).

Van het derde vlak in de werkput, aangelegd in het zand, zijn helemaal geen vondsten (of sporen) afkomstig.

5. Waardering

De waardering geldt voor het plangebied met resten vanaf de Late-Middeleeuwen of Nieuwe tijd A. Van vóór deze periode zijn geen resten teruggevonden.

Hieronder is de waardering van de resultaten gepresenteerd volgens de KNA, versie 3.2 (Centraal College van Deskundigen 2010). De waardering bestaat uit twee gedeelten; te weten een beslissingsdiagram en een scoretabel.

In de scoretabel worden de resultaten van het onderzoek van een gewicht voorzien. De vindplaatsen, die gewaardeerd moeten worden, worden beoordeeld op drie aspecten, namelijk beleving, fysieke kwaliteit en inhoudelijke kwaliteit. De score gaat van 1 tot 3. Een laag getal representeert een lage waarde en een hoog getal een hoge waarde.

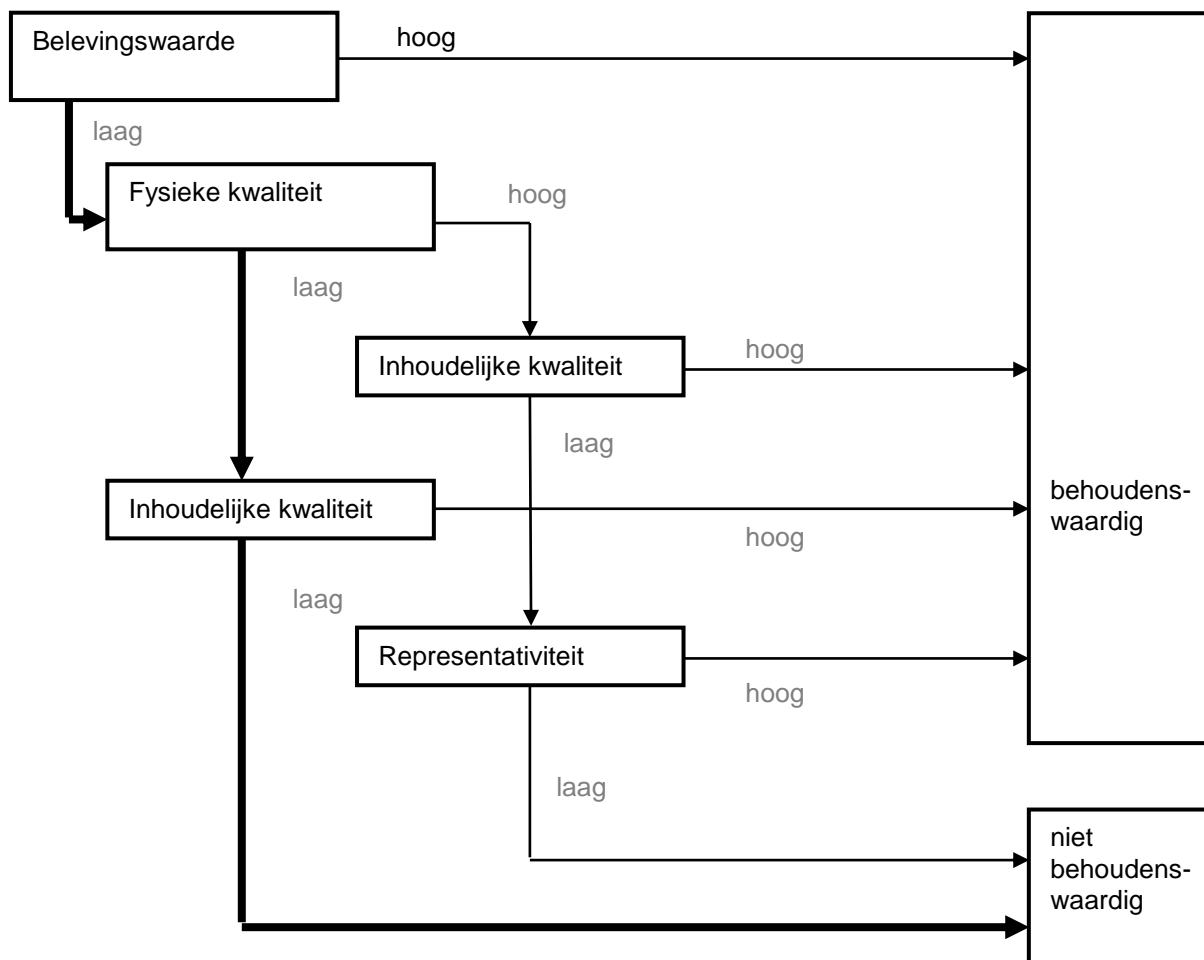
Waarden	Scores	Opmerkingen
<i>Belevingswaarde</i>		
Schoonheid	-	wordt niet gescoord
Herinneringswaarde	-	wordt niet gescoord
<i>Fysieke kwaliteit</i>		
Gaafheid	1	
Conservering	2	
<i>Inhoudelijke kwaliteit</i>		
Zeldzaamheid	1	
Informatiewaarde	2	
Ensemblewaarde	1	
Representativiteit	nvt	

Tabel 1: scoretabel volgens bijlage IV van KNA 3.2

De fysieke kwaliteit van de vindplaats scoort laag tot zwak. In werkput 2 en 3 zijn meerdere verstoringen zichtbaar en in werkput 3 is zichtbaar dat een deel reeds gesaneerd is. Aannemelijk is dat sporen uit de Nieuwe tijd aangetast zijn. Het vondstmateriaal op zich is nauwelijks verweerd.

De inhoudelijke kwaliteit scoort over het algemeen laag tot zwak. De aangetroffen sporen en vondsten dateren alle uit de Nieuwe tijd. Een enkele scherf kan in de 15^e of 16^e eeuw dateren. De aard van de aangetroffen sporen zorgt er echter voor dat de inhoudelijke kwaliteit laag blijft.

Om met de scores uit te maken of de archeologische resten volgens de normen van de KNA (versie 3.2) behoudenswaardig zijn, worden ze overgebracht naar deel twee, de beslissingstabel. In het beslissingsdiagram wordt op de basis van de scores in de tabel bepaald of het object behoudenswaardig is.

Beslissingsdiagram volgens bijlage IV van de KNA.

Uit de tabel en het beslissingsdiagram blijkt, dat de gewaardeerde vindplaats een lage archeologische waarde bezit. De aangetoonde archeologische resten zijn niet behoudenswaardig.

6. Conclusie

In opdracht van VOF De Remise Haarlem is van 4 tot en met 6 juni 2011 een Inventariserend Veldonderzoek door middel van proefsleuven uitgevoerd in verband met de geplande (her)ontwikkeling van het plangebied aan de Leidsevaart 348-396 in Haarlem. Er zijn drie proefsleuven aangelegd. De resultaten van het onderzoek komen zover overeen met de verwachting uit het vooronderzoek. Op het diepe (zand)niveau onder het veen zijn echter geen sporen aangetroffen. Vermoedelijk is dit niveau te onaantrekkelijk geweest voor gebruik of bewoning. Het zand betreft marien zand gezien de schelpen en is vóór 3000 voor Chr. afgezet. Het zand maakt onderdeel uit van een lagune tussen twee strandwallen, die onder invloed van water stond tot circa 2100 voor Chr. Vanaf dat moment raakte de lagune afgesloten door de strandwallen en kon veen ontstaan. Vermoedelijk is het veengebied in de (Late-)Middeleeuwen of later ontgonnen. Een akkerlaag uit deze periode is aangetroffen in werkput 2. Een sloot in werkput 1 heeft de oriëntatie van perceleringen op latere kaarten en betreft vermoedelijk een ontginningsloot, omdat de sloot insnijdt vanaf het veraarde veen en niet vanaf het ophoogpakket. De opvulling van de sloot bevat materiaal daterend van de 16^e tot 19^e eeuw. Een enkele scherf kan uit de 15^e eeuw dateren.

In de werkputten 2 en 3 zijn resten van de voormalige tramremise aangetroffen. Het gaat voornamelijk om fundamenteën als bakstenen en betonnen poeren. Werkput 3 is behoorlijk verstoord en vervuild.

De meeste vondsten dateren voornamelijk in de 17^e en 18^e eeuw en zijn afkomstig uit werkput 1. Het gaat met name om roodbakend aardewerk en resten van kleipijpen.

6.1. Beantwoording van de onderzoeksvragen

- *Is in de gemarkeerde gebieden een intacte veenlaag/akkerlaag aanwezig?*

Ja, in werkput 2 is een intacte akkerlaag aangetroffen. In de overige werkputten is er sprake van een dikke onveraarde veenlaag (bos- en rietveen) met een veraarde top, die deels verstoord is.

- *Hoe is de bodemopbouw ter plaatse?*

Over het algemeen geldt de volgende bodemopbouw voor het plangebied. De top bestaat uit matig fijn, lichtgeel ophoogzand (laag 1). Daaronder, vanaf circa 50 cm – mv (0,14 m –NAP) zijn een egalisatiepakket en verstoorde grond van 50 cm dik aanwezig, bestaande uit matig fijn, matig siltig grijs zand met puin en baksteenresten (laag 2). Daaronder, vanaf 100 cm –mv (0,64 m –NAP) is veen aanwezig met een veraarde top tot circa 155 cm –mv (1,19 m –NAP). Hieronder bevindt zich een dunne (circa 5 cm dikke) matig siltige, bruine kleilaag met houtresten en daaronder, vanaf 1,25 m – NAP en dieper bevindt zich grijs, matig grof, schelphoudend zand.

Zijn in en onder het veen sporen of vondsten aanwezig die duiden op prehistorische bewoning?

Nee, er zijn geen aanwijzingen voor prehistorische bewoning

- *Zijn op het veen sporen van jongere bewoning of grondbewerking aanwezig?*

Ja. Er zijn sporen van grondbewerking in de vorm van ploegsporen/akkerlaag aangetroffen. Verdere sporen van bewoning zijn niet aangetroffen.

- *Zijn sporen van middeleeuwse en nieuwwetijdse bewoning aanwezig binnen het onderzoeksgebied?*

Er zijn geen sporen van bewoning aangetroffen. Wel zijn sporen aangetroffen van nieuwwetijdse gebouwen behorend tot de remise.

- *Wat is de aard, omvang, datering en het verloop van aanwezige archeologische sporen en sporenclusters?*

Op basis van het vondstmateriaal dateert het begin van de ontginningsloot, in het noorden van het plangebied, uit vermoedelijk de 16^e tot 19^e eeuw. De vulling met vondsten uit latere perioden plaatsen de demping in de 19^e eeuw. In het oosten van het plangebied is een ploeglaag met een onbekende

ouderdom, maar mogelijk 16^e, 17^e-eeuws aanwezig. Tenslotte zijn in het oosten en zuiden de remise fundamenteën uit de late 19^e -20^e eeuw aanwezig.

- *Hoe is de conservering van vondsten en grondsporen?*

De conservering van de sporen is laag tot zwak als gevolg van kabels en leidingen, een sanering en andere verstoringen. De vondsten vertonen echter weinig vertering.

- *Wat is de datering van de archeologische vondsten en tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren zij?*

De aangetroffen vondstcategorieën zijn: keramiek, glas, keramische bouw materiaal, schelp, metaal, dierlijk bot en steen. De meeste vondsten dateren uit de 17^e eeuw. De oudste vondsten, aardewerkscherven, dateren uit de 15^e tot 16^e eeuw. De jongste vondsten dateren uit de 20^e eeuw.

- *Zijn er binnen eventueel aanwezige bebouwingsresten faseringen te herkennen?*

Nee. Er zijn geen faseringen te herkennen.

- *Wat kan gezegd worden over de materiële cultuur in de verschillende gebruikperiodes?*

De grootste vondstcategorieën zijn roodbakkerd aardewerk (volksaardewerk) en kleiijpmateriaal.

- *Zijn in het onderzoeksgebied behoudenswaardige vindplaatsen aanwezig?*

Nee. Er zijn geen behoudenswaardige vindplaatsen aanwezig.

- *Wordt op basis van de resultaten van het onderzoek een bijstelling geadviseerd voor de verwachting in het plangebied en de directe omgeving?*

Ja, op basis van het proefsleuvenonderzoek kan gezegd worden dat de verwachting laag is gebleken. Op het diepste niveau zijn geen sporen of vondsten aanwezig. Activiteiten in de Prehistorie kunnen in het plangebied worden uitgesloten. De aangetroffen resten (vondsten) dateren op z'n vroegst uit de 16^e eeuw.

7. Aanbevelingen

Op basis van de lage fysieke kwaliteit en de lage inhoudelijke kwaliteit van de in het plangebied aanwezige vindplaats wordt geen vervolgonderzoek aanbevolen.

NB. Bovenstaand advies dient gecontroleerd en beoordeeld te worden door de bevoegde overheid, in dit geval de Gemeente Haarlem. Deze zal vervolgens een besluit nemen inzake de te volgen procedure. IDDS Archeologie wil meegeven dat voordat dit besluit genomen is, er niet begonnen kan worden met bodemversturende activiteiten of activiteiten die voorbereiden op bodemverstoringen.

7.1. Punt van Aandacht

Het uitgevoerde onderzoek is op zorgvuldige wijze verricht volgens de algemeen gebruikelijke inzichten en methoden. Het archeologisch onderzoek is erop gericht om de kans op het onverwacht aantreffen dan wel het ongezien vernietigen van archeologische waarden bij bouwwerkzaamheden in het plangebied te verkleinen. Aangezien het onderzoek is uitgevoerd door middel van een steekproef kan echter, op basis van de onderzoeksresultaten, de aan- of afwezigheid van eventuele archeologische waarden niet gegarandeerd worden. Wij wijzen u er graag op dat indien archeologische waarden worden aangetroffen deze conform de Monumentenwet 1988, artikel 53, bij de minister voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap gemeld dienen te worden. Dit kan door het invullen van het vondstmeldingsformulier op de website van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (www.cultureelerfgoed.nl) of door contact op te nemen met het Archismeldpunt (archismeldpunt@cultureelerfgoed.nl).

Literatuur en kaarten

ANWB, 2005: ANWB Topografische Atlas Noord-Holland 1:25000, Den Haag.

Besier, J.A., 1788: Topografische en militaire kaarten van Nederland (schaal 1:25.000),
watwaswaar.nl

Centraal College van Deskundigen, 2010: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie*, versie 3.2,
Gouda.

Houkes, M.C. & B.A. Corver, 2011: *Programma van Eisen Leidsevaart 348 - 396, Haarlem Remise*,
Becker & Van de Graaf, Noordwijk.

Moerman, S., 2011: Plan van aanpak. Leidsevaart in Haarlem, gemeente Haarlem.

Valk, L. van der, 1996: *Coastal barrier deposits in the central Dutch coastal plain*, Haarlem (intern
rapport, Mededelingen van de Rijks Geologische Dienst 57.

Wilbers, A.W.E., 2009: *Leidsevaart, Haarlem, Gemeente Haarlem, Archeologisch Bureauonderzoek &
Inventariserend Veldonderzoek (IVO), verkennende fase*, Becker & Van de Graaf, Noordwijk.

Lijst van afkortingen en begrippen

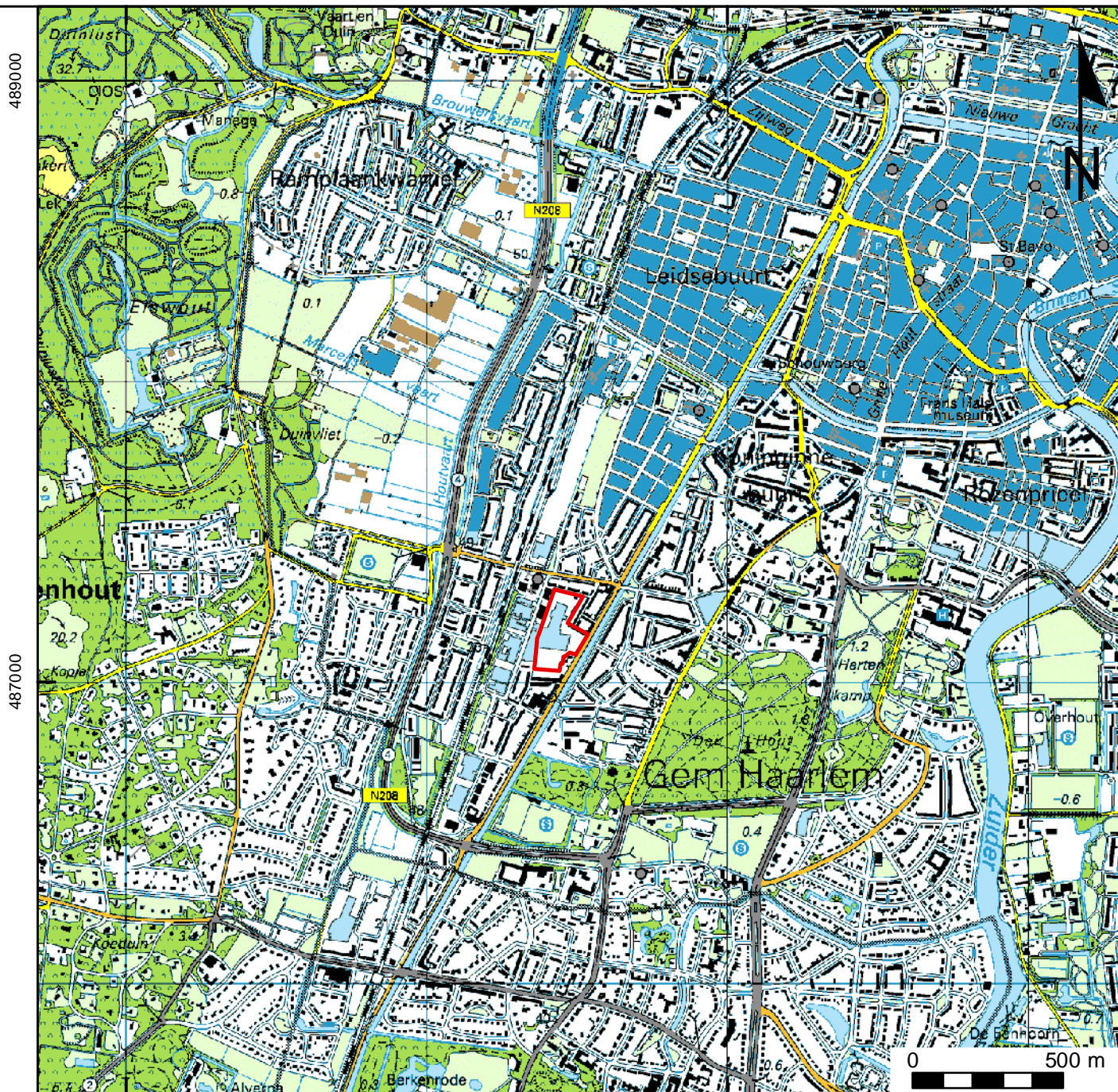
Afkortingen

Archis	Archeologisch Informatie Systeem
AMK	Archeologische Monumenten Kaart
GPS	Global Positioning System
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
mv	maaiveld (het landoppervlak)
NAP	Normaal Amsterdams Peil
PvA	Plan van Aanpak
PvE	Programma van Eisen
RCE	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Verklarende woordenlijst

antropogeen	door menselijke activiteit veroorzaakt of gemaakt
artefact	door de mens vervaardigd voorwerp
Edelmanboor	een handboor voor bodemonderzoek
eerdgrond	grond met een humushoudende minerale bovengrond van meer dan 50 cm, ontstaan door invloed van de mens, vaak gaat het om een esdek
horizont	kenmerkende laag binnen de bodemvorming
humeus	organische stoffen bevattend; bestaande uit resten van planten en dieren in de bodem
podzol	goed ontwikkelde bodem in gebieden met veel neerslag
silt	zeer fijn sediment met grootte 0,002-0,063 mm
slak	steenachtig afval van metaal- of aardewerkproductie
vaaggrond	grond zonder duidelijke tekenen van bodemvorming
zavel	grondsoort die tussen 8 en 25% klei (deeltjes kleiner dan 0,002 mm) bevat

Bijlage 1: Topografische kaart

Projectnummer: 24881110
Projectnaam: Haarlem,
Connexionterrein Leidsevaart

Legenda

 Plangebied

Bijlage 2: Werkputtenoverzicht

Projectnummer: 24881110
Projectnaam: Haarlem,
Connexionterrein Leidsevaart

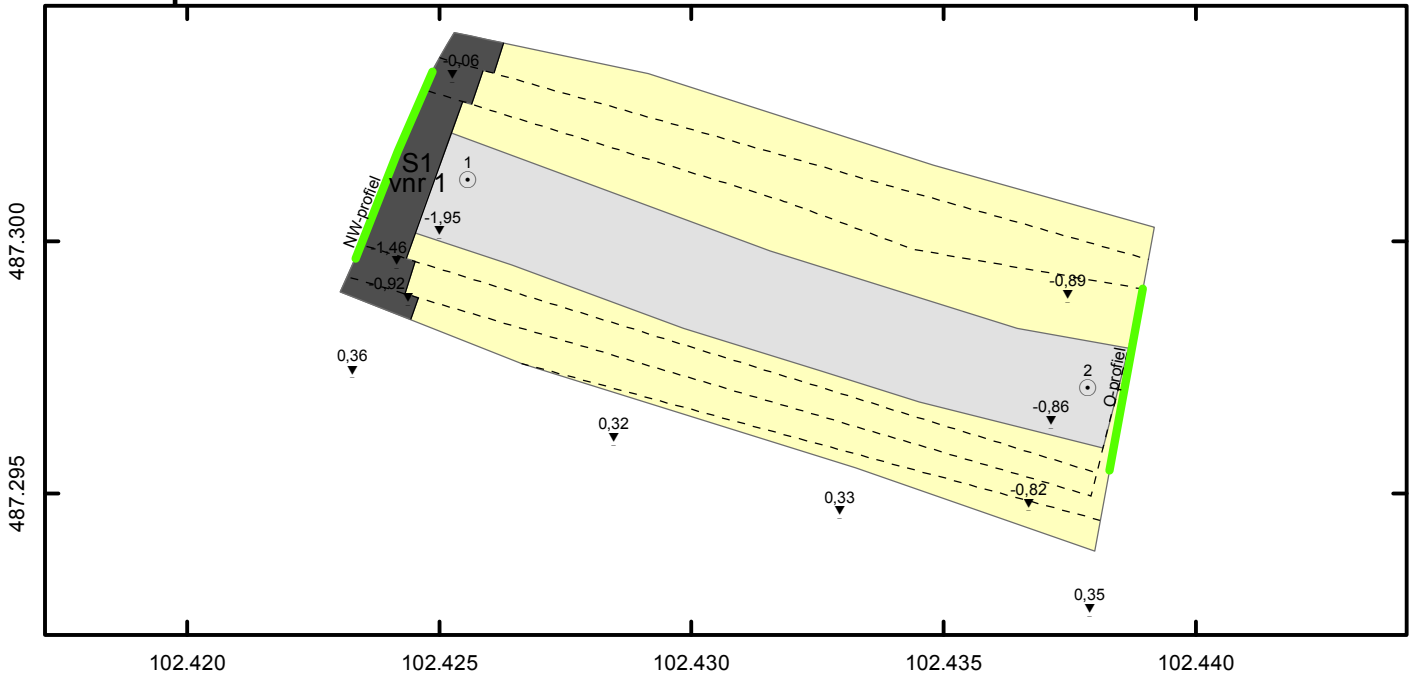
Legenda

- Plangebied
- Werkput

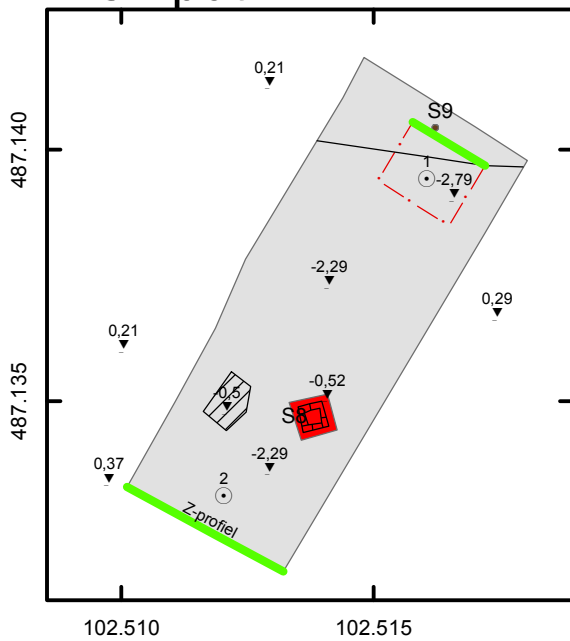

Bijlage 3: Alle Sporen Kaart

Werkput 1

Werkput 2

Projectnummer: 24881110

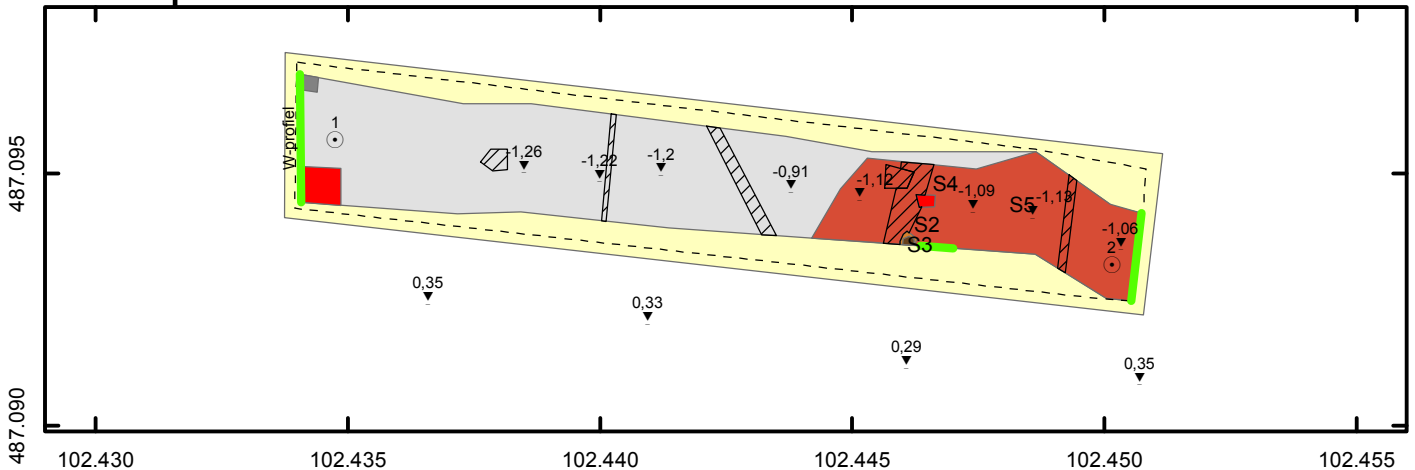
Projectnaam: Haarlem,
Connexionterrein Leidsevaart

Legenda

○	Boring		Beton
▼	Hoogtemaat (m NAP)		Sloot
	Profiel		Kuil
	Trappen		Paal
	Vlak		Poer
	Kijkgat		Puin
			Verstoring

Werkput 3

Bijlage 4: Determinatielijsten vondsten

Determinatielijst Vondstmateriaal

vondstnr	spoor	werkput	codering (ABR)	baksel	vorm	type/ productie plaats	Rand	Bodem	Wand	Gruis	aantal	kleur	versiering	plaats versiering	plaats glazuur	datering	opmerkingen
1		1	KER	steengoed	kan	Siegburg?			1		1	oranje/roze	oranje bos op oor met	oor/schouder	beide zijden	16e-17e	stuk van oor met bakscheur
1		1	KER	steengoed	kan?	Siegburg?			1		1	grijs/bruin	engobe met zoutglazuur	buitenzijde		16e-17e	
1		1	KER	steengoed	jeneverfles	Westerwald?			1		1	oranje	engobe met zoutglazuur	buitenzijde		18e-19e	
1		1	KER	roodbakend	kom?				1		1	oranje	ribbels	buitenzijde	beide zijden	17e-18e	
1		1	KER	roodbakend	kom?				1		1	geel/groen	ribbels	onder de rand	beide zijden	17e-18e	glazuur lijkt aantetast aan
1		1	KER	roodbakend	schaal?			1			1	oranje/groen	stippen met koperoxide		binnenzijde	17e-18e	koperoxide glazuur is aangetast
1		1	KER	witbakend	kan?				1		1	geel/groen			beide zijden,	17e-18e	
1		1	KER	roodbakend	bakpan?			1			1	oranje			beide zijden	16e-18e	
1		1	KER	roodbakend	pot?			1			1	oranje				16e-19e	mogelijk glazuur weggeeroerd
1		1	KER	pijpaarde	pijpensteel						1	wit	raderingen			17e-19e	
2		1	KER	faience	tandpastadoos						2	wit	groene decoratie met		beide zijden	1830-1880	tekst: cherry tooth paste,
4		1	KBM	roodbakend	baksteen?						1	oranje				Nieuwe tijd	
2	1	1	KER	steengoed	jenever/waterfle			1	2		3	oranje		engobe	buitenzijde	18e-19e	van 1 fles
6		1	ODS	schelp	oester						1	wit				indet	
2		1	KER	pijpaarde	pijpenkop						1	wit	reliëfstempel met 5 stippen			18e eeuw	
2		1	KER	roodbakend	pot/kom			1			1	oranje			buitenzijde	15e-16e	
2		1	KER	grijsbakend	kan			1			1	groen			beide zijden	17e-18e	
2		1	KER	roodbakend	kom?				1		1	oranje			binnenzijde,	15e-16e	
2		1	KER	roodbakend	kom?				1		1	oranje			beide zijden	17e-18e	
3		1	KER	faience	pot			2			2	wit			beide zijden	19e-20e	
3		1	KER	steengoed	fles/kan				1		1	grijsblauw	blauwe decoratie	buitenzijde	beide zijden	16e-17e	
4		1	KER	pijpaarde	pijpensteel						3	wit	raderingen met stippen en			17e-19e	
5		1	KER	pijpaarde	pijpenkop						1	wit				1726-1940	
5		1	KER	pijpaarde	pijpenkop						1	wit				1730-1852	
5		1	KER	roodbakend	grape			1			1	oranje			beide zijden	15e-16e	
5		1	KBM	verbr leem	brok						1	oranje				indet	
5		1	KER	roodbakend	kom?				2		2	oranje				14e-19e	
5		1	KER	pijpaarde	pijpensteel						1	wit	steel in reliëflijnen geperst			17e-19e	
5		1	KER	pijpaarde	pijpensteel						23	wit				17e-19e	
5		1	KER	pijpaarde	pijpenkop,						1	wit				17e-19e	
5		1	KER	pijpaarde	pijpenkop	Haarlem					1	wit		stempel en		1726-1940	
5		1	KER	pijpaarde	pijpenkop,						1	wit	reliëfstempel	zijkant		17e eeuw	
5		1	KER	pijpaarde	pijpenkop,						1	wit	stempel bwb			1743-1940	
5		1	KER	pijpaarde	pijpenkop,						1	wit	stempel 55 gekroond			1685-1940	
5		1	KER	pijpaarde	pijpenkop,						1	wit				17e-19e	
5		1	SLE	leisteel	stuk						1	grijs				indet	
5		1	KER	witbakend	indet				1		1	groen/geel			beide zijden,	17e-18e	
5		1	KER	steengoed	fles				2		2	grijsbruin			beide zijde	18e-19e	
5		1	GLS	glas	(drinkglas)steel						1	groenig/paars				17e-19e	zwaar geïrdiseerd
5		1	MXX	metaal	kogelhuls						1	grijsbruin				20e eeuw	
5		1	KER	steengoed	kan?				1		1	grijsblauw	blauwe decoratie	buitenzijde	beide zijde	17e-18e	
5		1	KER	steengoed	kan?				1		1	grijswit			engobe op buitenzijde	17e-18e eeuw	
5		1	KER	faience	kom?				1		1	wit/blauw		Delfts blauwe versiering op binnenzijde		17e-18e eeuw	
5		1	KBM	faience	tegels						1	witblauw	Delfts blauwe versiering	buitenzijde	bovenzijde	17e-18e eeuw	
5		1	GLS	glas	kom?				1		1	groen/paars				17e-19e eeuw	zwaar geïrdiseerd
5		1	GLS	glas	indet						1	groen/blauw				17e-19e eeuw	

Determinatielijst Vondstmateriaal

vondstnr	spoor	werkput	codering (ABR)	baksel	vorm	type/ productie plaats	Rand	Bodem	Wand	Gruis	aantal	kleur	versiering	plaats versiering	plaats glazuur	datering	opmerkingen	
5		1	KER	porcelein	bord			1			1	wit/blauw		binnenzijde bord, blauwe decoratie		18e-19e eeuw	Chinees of Europees	
5		1	KER	roodbakkend	schaal?				1		1	oranje			loodglazuur aan beide zijden	16e-18e eeuw		
6		1	KER	roodbakkend	bord/schaal			1			1	oranje/geel	slib in komma-versiering en lijnen	binnenkant bord	binnenzijde bord, zijkant	17e-18e eeuw		
6		1	KER	roodbakkend	pot?				1		1	oranje/groen			beide zijden	17e-18e eeuw		
6		1	KER	steengoed	kan?				1		1	grijs/blauw	zoutglazuur met kobaltoxide	buitenzijde	op het oor, op de schouder, overig engobe	16e-17e eeuw	oor met schouderdeel	
6		1	KER	pijpaarde	pijpensteel						1					17e-19e eeuw		
6		1	KER	roodbakkend	kom?					2	2	oranje			loodglazuur aan binnenzijde, spatglazuur aan buitenzijde	16e-17e eeuw	scherven van dezelfde pot	
6		1	KER	grijsbakkend	bord/schaal		1				1	groen			beide zijden, loodglazuur	17e-18e eeuw		
3		1	ODB		rib						1	grijsbruin					rib van groot zoogdier, mogelijk rund	
3		1	KBM	grijsbakkend	baksteen						1	beige					Nieuwe tijd	
6		1	KER	faience	kop?			1			1	wit			beide zijden	17e-19e eeuw		
8		1	KBM	roodbakkend	baksteen						1	oranje					Nieuwe tijd	gebarsten baksteen
6		1	KER	roodbakkend	pot				1		1	oranje			beide zijden	17e-18e eeuw	beroet	
6		1	KER	roodbakkend	pot?				1		1	oranje			aan binnenzijde, aan buitenzijde spatglazuur	15e-16e eeuw	beroet	
2		1	ODS		oester						4	witgrijs					indet	
2		1	GLS		bruine stopfles						1	bruin					ca. 1900	kurksluiting, geblazen, mogelijk lysolfles. Diameter ca 7 cm, hoogte 11,5cm
6		1	KER	pijpaarde	pijpenkop						1	wit	radstempel, aan bovenrand			17e eeuw, 1e helft		
2		1	GLS		fles		1		1		2	groen					17e-20e eeuw	
7		1	KER	roodbakkend	kom?				2		2	oranje					16e-19e eeuw	
7		1	KER	steengoed	kan			1			1	grijsblauw	zoutglazuur met kovbaltoxide	buitenzijde	beide zijden engobe	16e-17e eeuw		
7		1	KER	faience	bord			1			1	wit			beide zijden	19e-20e eeuw		

Determinatielijst Vondstmateriaal

vondstnr	spoor	werkput	codering (ABR)	baksel	vorm	type/ productie plaats	Rand	Bodem	Wand	Gruis	aantal	kleur	versiering	plaats versiering	plaats glazuur	datering	opmerkingen
7		1	KER	pijpaarde	pijpensteel						1	witgrijs				17e-19e eeuw	

Bijlage 5: Sporenlijst

Projectnummer: 24881110

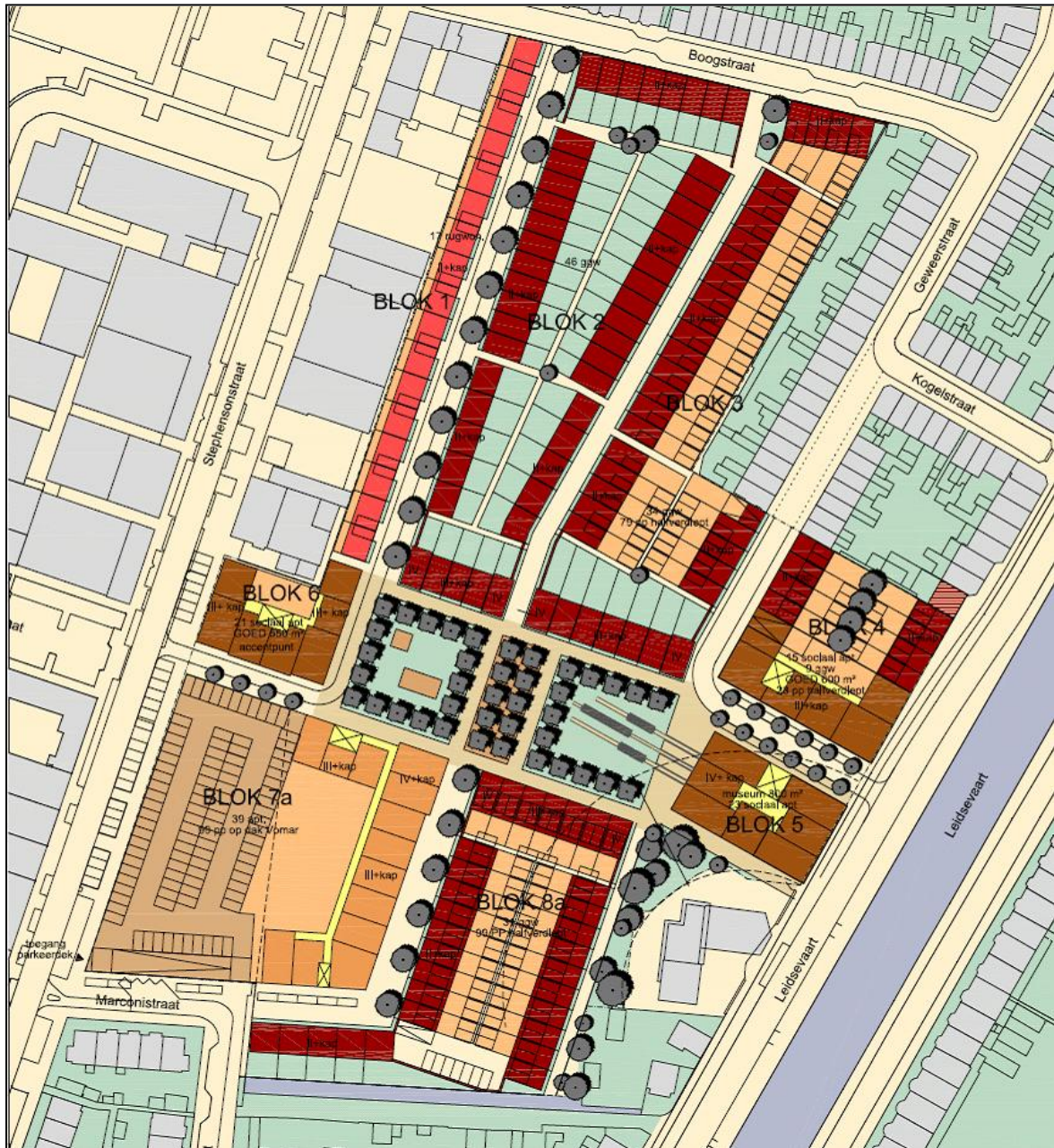
IDDS Archeologie

Projectnaam: Haarlem, Remise, Leisdevaart, Connexionterrein

SPORENLIJST

spoor	datum	werkput	vlak	tekenvel	afmetingen vlak		vorm/ contour	textuur	kleur	org	inluitsels (grootte/aantal etc.)	relatie	interpretatie	coupe (J/N)	NAP	opmerking
					lengte	breedte										
1	4-7-2011	1	1	1	500	150	lineair	kz3	donkergrijs		schelp, hout, aw		greppel	j	-1,02	diepte 50 cm, komvormig, 17e/18e eeuws
2	5-7-2011	3	1	1	500	250	onregelmatig	Zs2	donkergrijs		bot, aw, olie		kuil	n	-1,13	verontreinigingskuil
3	5-7-2011	3	1	1	25	25	rond	hout	donkerbruin			4	funderingspaal	n	0,1	
4	5-7-2011	3	1	1	70	60	rechthoekig	baksteen	lichtrood		cement	3, 6	poer	n	-0,6	
5	5-7-2011	3	1	1	35	40	onregelmatig	baksteen	rood				puin	n	-0,2	
6	5-7-2011	3	1	1	70	60	rechthoekig	baksteen	rood		cement	4	poer	n	-0,65	
7	5-7-2011	3	1	1	50	40	rechthoekig	beton	grijs				puin	n	-0,63	
8	6-7-2011	2	1	2	45	45	vierkant	bs	oranje				poer	j	-0,52	
9	6-7-2011	2	1	2	8	8	rond	Ht	donkerbruin				paal	n	-0,7	lengte ca. 50 cm, aangepunt

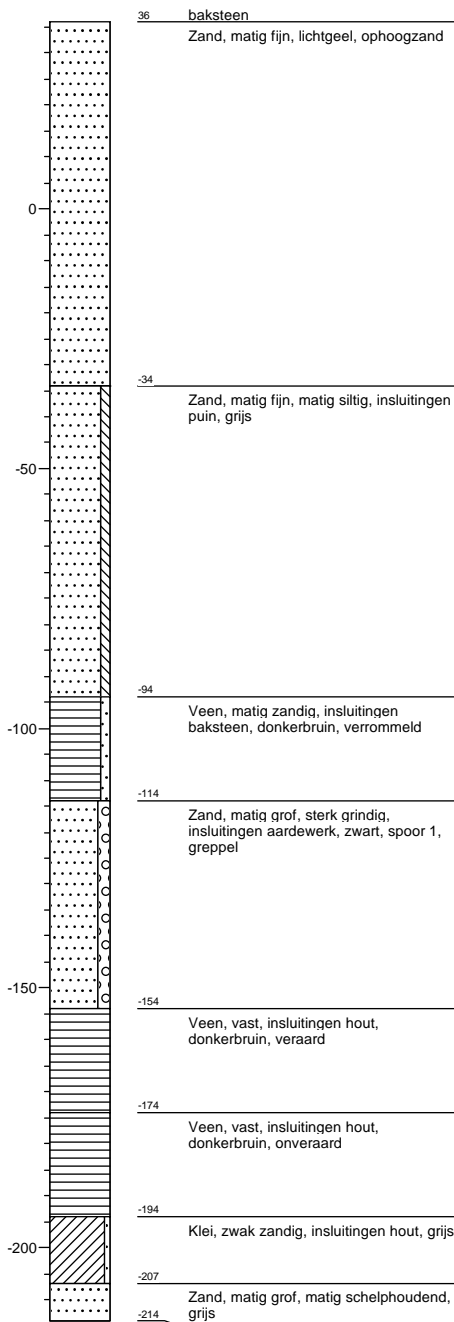
Bijlage 6: Bouwplan

Bijlage 7: Boorprofielen

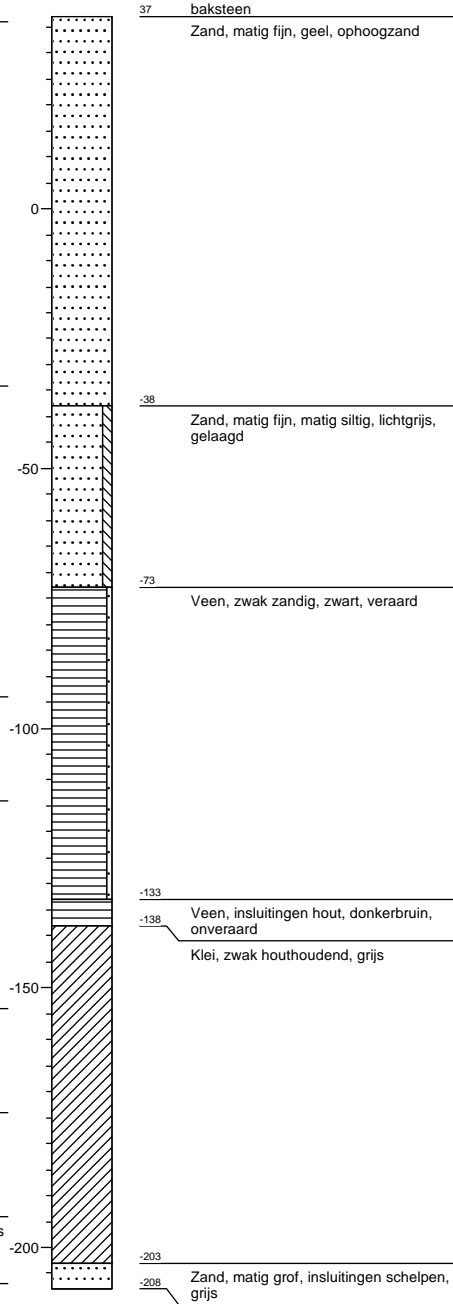
wp1 boring 1

X: 102425
Y: 487302

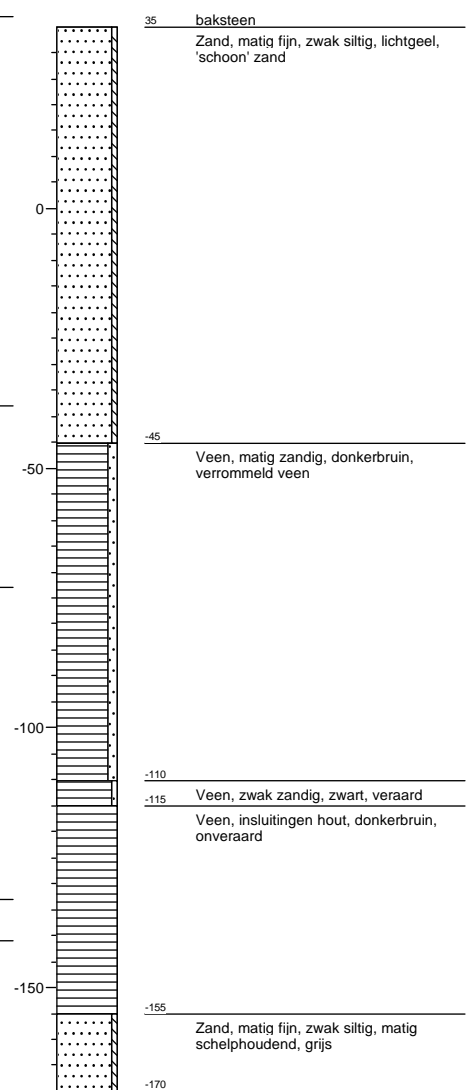
wp2 boring 2

X: 102512
Y: 487133

wp3 boring 1

X: 102434
Y: 487096

Bijlage 8: Periodentabel

